

Povezanost obiteljske pozadine odgojitelja sa njegovim uvjerenjima o spolnim ulogama

---

Zubić, Lana

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:057647>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-05**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI
STUDIJ

Lana Zubić

**POVEZANOST OBITELJSKE POZADINE
ODGOJITELJA SA NJEGOVIH UVJERENJIMA
O SPOLNIM ULOGAMA**

Diplomski rad

Zagreb, srpanj 2021.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Lana Zubić

**POVEZANOST OBITELJSKE POZADINE
ODGOJITELJA SA NJEGOVIIM UVJERENJIMA
O SPOLNIM ULOGAMA**

Diplomski rad

Mentor rada: doc. dr.sc. Diana Olčar

Zagreb, srpanj 2021.

SADRŽAJ

Sažetak

Summary

UVOD	1
1. RAZNOLIKOST OBITELJSKIH POZADINA	1
<i>1.1. Odgojitelj iz tradicionalne obitelji</i>	2
<i>1.2. Odgojitelj iz suvremene obitelji</i>	3
<i>1.2.1. Odgojitelj iz jednoroditeljske i samohrane obitelji</i>	4
<i>1.2.2. Odgojitelj iz „patchwork“ te istospolne obitelji</i>	4
2. MASKULITET I FEMINITET U ČOVJEKA	5
3. ODGOJITELJEVA UVJERENJA I VRIJEDNOSTI U PRAKSI	8
4. SPOL I SPOLNE ULOGE U ODNOSU DIJETE – ODGOJITELJ	10
<i>4.1. Teorije o razvoju spolnih uloga</i>	13
<i>4.2. Dječji stavovi i mišljenja o spolnim ulogama</i>	15
5. TRENUTNO ISTRAŽIVANJE	16
6. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	17
<i>6.1. Cilj istraživanja</i>	17
<i>6.2. Problem istraživanja</i>	17
<i>6.3. Sudionici</i>	17
<i>6.4. Postupak</i>	19
<i>6.5. Mjerni instrumenti</i>	19
7. REZULTATI	22
8. RASPRAVA	27
<i>8.1. Nedostaci i implikacije istraživanja</i>	28
ZAKLJUČAK	29
LITERATURA	30
PRILOZI	34
<i>1. Upitnik za odgojitelje u svrhu diplomskog rada</i>	34
<i>2. Popis tablica grafički prikaza</i>	36
<i>Izjava o samostalnoj izradi rada</i>	37

Sažetak

Tema ovog diplomskog rada je povezanost obiteljske pozadine odgojitelja sa njegovim uvjerenjima o spolnim ulogama. Provedeno je istraživanje na uzorku od 142 ispitanika (140 ženskih te 2 muška ispitanika). Ispitanici su studenti Učiteljskog fakulteta u Zagrebu Rani i predškolski odgoj i obrazovanje te zaposleni odgojitelji u nekoj od ustanova ranog i predškolskog odgoja. Prosječna dob ispitanika je 35,5 (u rasponu od 18 do 63 godine) i prosječno posjeduju 14 godina radnog iskustva. Za potrebe ovog istraživanja, zbog veličine uzorka, ispitanici su svrstani u dvije skupine: tradicionalna i suvremena obitelj. Obiteljska pozadina uključuje 86,6 % ispitanika iz tradicionalne obitelji, a ostali ispitanici su iz suvremene obitelji (7,7 % iz jednoroditeljske obitelji i 5,6 % iz *patchwork* (rastavljene i ponovno osnovane obitelji)). Instrumenti korišteni u istraživanju su: Skala uvjerenja odgojitelja o spolnim ulogama kod djece (Child-Rearing Sex-Role Attitude Scale) (Burge, 1981; prema Freeman, 2007) te Bemov inventar spolnih uloga (Bem Sex-Role Inventory-BSRI; Bem, 1974). U obradi rezultata, odgojitelji u većoj mjeri iskazuju rodno neutralne stavove dok rodno stereotipne stavove iskazuju u manjoj mjeri. Nadalje, vidljivo je da ne postoji statistički značajna razlika u rodno stereotipnim stavovima odgojitelja iz tradicionalne/suvremene obitelji ($t = -0.14$; $p = 0.89$). Ispitanici iz tradicionalnih obitelji imaju jednako rodno stereotipne stavove ($M = 1.52$; $SD = 0.82$) kao i oni iz suvremenih obitelji ($M = 1.55$; $SD = 1.11$). U rodno neutralnim stavovima odgojitelja postoji statistički značajna razlika ovisno o obitelji iz koje potječu ($t = -2.31$; $p = 0.02$). Ispitanici iz suvremenih obitelji imaju u većoj mjeri rodno neutralne stavove ($M = 4.76$; $SD = 0.31$) od onih iz tradicionalnih obitelji ($M = 4.50$; $SD = 0.94$). Što se tiče izraženosti rodne uloge kod ispitanika te povezanosti sa stavovima, nije se pokazala značajna povezanost. Ispitanici bez obzira jesu li više maskulini, feminini, androgini ili nediferencirani, ne pokazuju da se više ili manje slažu s rodno stereotipnim ($F = 1.72$, $p = .165$) niti rodno neutralnim ($F = .717$, $p = .543$) stavovima.

Ključne riječi: obitelj, odgojitelj, maskulinitet, feminitet, spolne uloga

Summary

The topic of the Master thesis is the relationship between preschool teacher's family background with his beliefs on sex roles. A survey was conducted on a sample of 142 respondents (140 female and 2 male respondents). Respondents are students of the Faculty of Teacher Education in Zagreb Early and preschool education and employed educators in one of the institutions of Early Childhood and Preschool education. The average age of respondents is 35.5 (from 18 to 63 years) and average work experience is 14 years. For the purposes of this study, due to the size of the sample, respondents were classified into two groups: traditional and modern family. Family background includes 86.6 % of respondents from a traditional family. Other respondents are from modern families (7.7 % from a single-parent family and 5.6 % from patchwork (separated and re-established families)). The instruments used in the research are: Child-Rearing Sex-Role Attitude Scale (Burge, 1981; according to Freeman, 2007) and Bem Sex-Role Inventory-BSRI; Bem, 1974). In processing the results, preschool teachers to a greater extent express gender-neutral attitudes while gender-stereotypical attitudes to a lesser extent. Furthermore, it is evident that there is no statistically significant difference in the gender stereotypical attitudes of educators from the traditional / modern family ($t = -0.14$; $p = 0.89$). Respondents from traditional families have the same gender stereotypes ($M = 1.52$; $SD = 0.82$) as those from modern families ($M = 1.55$; $SD = 1.11$). There is a statistically significant difference in the gender-neutral attitudes of educators depending on the family they come from ($t = -2.31$; $p = 0.02$). Respondents from modern families have more gender-neutral attitudes ($M = 4.76$; $SD = 0.31$) than those from traditional families ($M = 4.50$; $SD = 0.94$). Regarding the expression of the gender role of the respondents and the connection with attitudes, no significant connection was shown. Respondents, whether more masculine, feminine, androgynous, or undifferentiated, did not show more or less agreement with gender stereotypical ($F = 1.72$, $p = .165$) or gender-neutral ($F = .717$, $p = .543$) attitudes. .

Key words: family, preschool teacher, masculinity, femininity, gender role

UVOD

Obitelj jest primarna zajednica u kojoj dijete dobiva emocionalnu zaštitu i ljubav, a pojedincu nudi osnovne smjernice za orijentaciju u životu. Ubrzan način življenja, veća prava žena te moderno društvo izmijenilo je strogo tradicionalno shvaćanje obitelji pa više nego ikad prije postoji pluralizam obiteljskih struktura. Uz to, obitelj je mjesto prvog susreta sa različitim vrijednostima i stavovima, koji u odrasloj dobi u značajnoj mjeri utječu na formiranje vlastitih stavova, u ovom kontekstu odgojitelja (Vulić- Prtorić, 2002).

U daljnjem radu, navest će se društveno najzastupljenije obiteljske pozadine iz kojih odgojitelji potječu. Obitelji će se za potrebe istraživačkog dijela rada podijeliti u dvije grupacije: tradicionalnu i suvremenu.

Sukladno tome, definirat će se, objasniti i istražiti spolne uloge u odgojitelja koje se indirektno ili direktno dovode u odnos sa vlastitom pedagoškom praksom i poimanjem spolnih uloga kod djece.

Nadalje, detaljnije će se pojasniti kako odgojitelj osobnim uvjerenjima sudjeluje u kreiranju prakse te će se istražiti povezanost istih sa samim identitetom odgojitelja. Ključno je spomenuti kako je dječje mišljenje o spolnim ulogama u korelaciji sa djetetovim prvotnim okruženjem te učenjem po modelu u odgojnoj skupini posredstvom odgojitelja (Lučić, 2007).

1. RAZNOLIKOST OBITELJSKIH POZADINA

Dijete pokušava razumjeti sebe i svijet koji ga okružuje (Starč, 2004). Štoviše za pravilan razvoj potrebna mu je sigurnost, ljubav okoline te odsutnost straha i stresa. U velikom broju slučajeva, upravo takvo mjesto koje pruža sve navedeno jest obitelj. Zadaća i dužnost roditelja skrb je i briga o vlastitom djetetu, u cilju transmisije znanja i moralnih vrijednosti kao i priprema za budući život sukladno zahtjevima društva (Bezić, 1977). Međutim, djeca prije usvajaju viđene obrasce socijalnih interakcija nego kada ih roditelj ili odgojitelj izravno poučava o tome što je društveno prihvatljivo odnosno neprihvatljivo ponašanje (Deković i Raboteg-Šarić, 1997).

Teoriji privrženosti (Bowlby, 1980; prema Ajduković, Kregar Orešković i Laklija, 2007) oslanja se na iskustva djece koja u odnosima s roditeljima stvaraju mentalne predodžbe o sebi i drugim ljudima. Nadalje, i drugi ljudi utječu na strukturu djetetove ličnosti, indirektno upravljaju njegovim ponašanjem u novim situacijama i to se odražava na kvalitetu odnosa s

vršnjacima i odraslima. Autori navode da sigurna privrženost sa prvim skrbnicima, najčešće roditeljima, pogoduje u djeteta stvaranju slike u kojima se druge ljudi promatra kao osobe kojima se može vjerovati te kojima sebe vide kao osobe koje su vrijedne ljubavi. S druge strane, nesigurna privrženost prema roditeljima potiče razvoj unutarnjih kognitivnih modela u kojima djeca sebe vide kao nevrijedne ljubavi i pažnje dok drugi ljudi djeluju neprijateljski. Općenito, privrženost se postiže u ranom djetinjstvu te se smatra integralnim dijelom ljudskog ponašanja tijekom čitavog života (Ajduković, Kregar Orešković, Laklija 2007).

U današnjem društvu postoji širok spektar obitelji kao što su tradicionalne (dvoroditeljske) obitelji, jednoroditeljske (samohrane), surogat obitelji ili izvanbračne te istospolne zajednice te mnoge druge. Za potrebe ovog rada fokus će biti na dva tipa obitelji: tradicionalne i suvremene obitelji. Potonje uključuju podjelu na jednoroditeljske ili samohrano roditeljstvo, izvanbračne zajednice, *patchwork* te istospolne obitelji.

Prije spomenute podjele valja naglasiti kako uporište za formiranje moralnih načela odgojitelja jest obitelj bez obzira na tipologiju pa tako svaka iduća spomenuta obiteljska pozadina ima potencijal u osobu odgojitelja ugraditi vrline (Vukasović, 2000). Te vrline su objektivnost, dosljednost, smirenost, savjesnost, susretljivost, temeljitost, razumijevanje, suosjećajne, ljubaznost, strpljivost itd. Sve spomenute osobine, ali i mnoge druge neminovne su za uspješan odgoj i obrazovanje. Stoga, odgojitelj treba sebe odgojiti u snažnu i skladno razvijenu ličnost. Također, biti primjer svjesnog i savjesnog pojedinca, odgovornog prema radu, profesionalnim obavezama kao i uzor moralnog ponašanja za djecu u odgojnoj skupini (Vukasović, 2000).

1.1. Odgojitelj iz tradicionalne obitelji

Obitelj čiji su članovi otac, majka i dijete/djeca čine tradicionalni tip obitelji (Schneider i Soleman, 2018; prema Smetko, 2018). Takav oblik obitelji najzastupljeniji je u modernom svijetu (Tropšek, 2015; prema Smetko 2018). Odnos majke i oca prvi je heteroseksualni odnos s kojim se dijete susreće (Maleš, 1988). Faktori kao što su obiteljski odgoj, spol roditelja, briga, toplina, socioekonomski status i zaposlenost majke nedvojbeno su u korelaciji sa usvajanjem spolne uloge (Maleš, 1988; prema Smetko, 2018). Odgojitelj iz takvih obitelji spolne uloge usvaja kroz interakcije s majkom, ali i sa ocem (Maleš, 1988; prema Smetko, 2018). Obitavanje velikog broja generacija, strogo određene društvene funkcije sa sobom nose prednosti, ali i nedostatke (Nimac, 2010; prema Crnković, 2018). Odgojitelj odrastanjem u ovakvoj obitelji, posebice ako je jedinac ili prvorođenac preuzima odgovornost i češće će u

radu s djecom iskazivati, ali i tražiti red, odgovorno ponašanje. Također, na sebe će preuzimati teret i u onim situacijama kada to nije neophodno. Nadalje, postoji nekolicina faktora koji utječu na transformaciju obitelji u hrvatskom kontekstu, a to je da žene u braku teže osobnoj sreći dok se u prijašnjim vremenima udaja smatrala materijalnom sigurnošću te stjecanje pozitivne reputacije u društvu (Nimac, 2010; prema Crnković, 2018).

1.2. Odgojitelj iz suvremene obitelji

Temeljne vrijednosti koje su predstavljale osnove obiteljskog života, počinju se preobražavati te u mnogim društvima takva promjena traje već gotovo dva stoljeća (Jull, 2011). Suvremeno društvo iznjedrilo je i suvremenu obitelj, dinamičnu, u korak sa tehnologijom, naprednu te cjelodnevno informiranu. Odgojitelj iz takve obitelji vješto barata suvremenim medijima te promiče prednosti istih, ali istovremeno naglašava potrebu o problemima današnjice. U postmodernoj obitelji u odnosu na tradicionalnu nuklearnu obitelj, vidljiv je veći individualizam (Maleš, 2012).

Promjene koje su potaknule stvaranje različitosti u društvu iznjedrile su suvremene oblike obitelji: jednoroditeljske, samačke, izvanbračne, kalendarske, posvojiteljske i udomiteljske, istospolne i surogat obitelji (Crnković, 2018). Prema demografskoj slici Hrvatske, najviše su zastupljeni bračni parovi s djecom (57,9%) zatim jednoroditeljske obitelji majke s djecom (12,5%) i očevi s djecom (2,6%), bračni parova bez djece (27%) (Maleš 2012). U Hrvatskoj je od prvog skopljenog homoseksualnog braka 2014. pa do kraja 2015. bilo sklopljeno 108 životnih partnerstva (Državni zavod za statistiku, 2014).

Navedene promjene u strukturi obitelji posljedica su mnogih čimbenika koji su i danas nedovoljno istraženi. Globalna ekonomska kriza, nezaposlenost jednog ili oba člana zajednice te stalan osjećaj nesigurnosti u mnogim obiteljima (Brajša-Žganec, 2014) stvorio je specifičnu bračnu i obiteljsku klimu, a potom i specifične oblike ponašanja partnera i/ili članova obitelji. Obitelj kao takva nije u većoj mjeri povezan krvnim srodstvom nego pravnim dokumentom što je uveliko otvorilo novu perspektivu. U nastavku, ukratko će se pojasniti najzastupljenije suvremene obitelji.

1.2.1. Odgojitelj iz jednoroditeljske i samohrane obitelji

Jednoroditeljske obitelji ili samohrano roditeljstvo nije neuobičajna pojava u 21. stoljeću, iako se društveno smatralo poželjnijim roditeljstvo uz oba roditelja. Mnogi istraživači navode višestruke prednosti i očeva i majki u odgoju djece. Glavni uzrok pojave ovakvih oblika obitelji (Maleš, 1995) razvodi su braka, smrt jednog od roditelja te svjestan izbor samohranog roditeljstva. Odgojitelji koji su djeca samohranih roditelja pokazuju manje stereotipiziranih ponašanja. No, primarnoj fazi razvoja nedostaje osoba koja sudjeluje u brizi o djeci, donošenju odluka i preuzimanju brige kada drugi roditelj nije u mogućnosti (Marks i sur., 2009; prema Smetko, 2018).

Teorije koje roditelje smatraju ključnim čimbenicima djetetova razvoja navode da će djevojčice izražavati manje femininih karakteristika zbog odsustva majke, a dječaci manje maskulinih karakteristika zbog odsustva oca (MacCallum i Golombok, 2004; prema Smetko, 2018). Nadalje, odgojitelj iz takve obitelji u kasnijoj dobi teže uspostavlja emocionalan odnos no uz jedan stalan odnos te sigurnu privrženost sa skrbnikom može ostvariti uspješnu partnersku vezu. Sukladno tome, djeca samohranih roditelja pokazuju manje rodno stereotipnih ponašanja jer su roditelji podjednako zaduženi za brigu o djeci i kućanskim poslovima. Potonje se smatralo tradicionalno ženskom ulogom, a briga o financijama tradicionalno muškarčevom ulogom (Marks i sur., 2009 prema Smetko, 2018).

S druge strane, navodi se kako djeca oba spola, sa majkom skrbnicom, sklonija su u većoj mjeri feminiziranim pogledima na svijet dok djeca sa ocem skrbnikom imaju veću tendenciju maskuliniranoj perspektivi na svijet (Maleš, 1988; prema Smetko, 2018). Takvo učenje naziva se učenjem po modelu. Stoga, potrebno je kontinuirano raditi samorefleksiju te prilagođavati svoje gledište sukladno objema perspektivama.

1.2.2. Odgojitelj iz „patchwork“ te istospolne obitelji

Iako se u literaturi ovaj tip obitelji u maloj mjeri spominje, brojni autori navode kako je termin *patchwork-obitelji* sve manje nepoznanica, a sve više normalna pojava. Nadalje, naziv je dobila prema engleskoj riječi patchwork = "komad" koji čini cjelinu. U prijevodu takav tip obitelji sastavljen je od članova koji nisu svi u biološkom srodstvu već uključuje djecu iz ranijih brakova ili usvojenu djecu. Demografski gledano takvih je obitelji sve više u modernom društvu (Državni zavod za statistiku, 2014).

Govoreći o *istospolnoj zajednici* pretpostavlja se da će razvoj rodnog identiteta, spolne uloge i orijentacije biti narušen no za to nema znanstvenih potvrda (Farr, Bruun, Doss i Patterson, 2017; prema Smetko, 2018). Generalno ne postoje značajne razlike u usvajanju spolnih uloga kod djece odrasle u homoseksualnoj obitelji u odnosu na heteroseksualne obitelji (Patterson, 2009; prema Koruga, 2015). U jednom istraživanju, navodi se kako homoseksualne majke imaju manje tradicionalnog utjecaja na kćeri (Hand, 1991; prema Koruga, 2015). Štoviše, djeca iz homoseksualnih zajednica mogu imati fleksibilnija mišljenja oko podjele poslova pa tako je moguće da homoseksualne majke ohrabruju sinove za osjećajnije i osjetljivije ponašanje (Farr i Patterson, 2013 prema Koruga, 2015). Nadalje, djeca istospolnih roditelja, kao i djeca iz samohranih obitelji, manje razvijaju spolne stereotipe (Sutfin i sur., 2008; prema Koruga, 2015). Djeca iz spomenutih obitelji ne posjeduju manjak samopouzdanja, probleme sa odvajanjem, inteligencijom kao i ponašajne probleme (Kirkpatrick i Golombok, 1981; prema Koruga, 2015). Neka od istraživanja (Bos i Sandfort 2010; prema Smetko, 2018) zaključuju kako će neovisno o strukturi obitelji i seksualnoj orijentaciji roditelja, odrasle osobe, u ovom slučaju odgojitelji, imati fleksibilniji pogled na spolne uloge. Djeca iz takvih obitelji neće u velikoj mjeri razviti spolne stereotipe (Bos i Sandfort 2010; prema Smetko, 2018). Bez obzira na odgoj u istospolnoj ili heteroseksualnoj zajednici, djeca koja razviju sigurnu privrženost iskazuju manje rizičnih ponašanja (Ryan, 2008; prema Prenkolnikaj, 2018).

2. MASKULITET I FEMINITET U ČOVJEKA

Stav valja definirati kao mentalnu i neuralnu dispoziciju, organiziranu kroz iskustvo te označava direktivno i dinamičko djelovanje na odgovore individue prema svim objektima i situacijama (Allport, 1935; prema Jonjić, 2017). Stav kao psihološka kategorija se ne doživljava izravno te se može neizravno mjeriti. Glavno je obilježje iskustvo koje nastaje kao posljedica jednog ili više ponavljajućih izravnih ili neizravnih iskustava. Nadalje, stavovi vrše utjecaj na to kako će pojedinac u određenoj situaciji reagirati te se zbog toga smatra da su isti povezani sa ponašanjem. Struktura stava sastoji se od kognitivne, emocionalne te konativne (akcijske) komponente (Petz, 2005; prema Jonjić, 2017).

Kada se govori o stavovima čija su osnova emocije prema određenim sferama života (politika, religija ili seksualna opredjeljenost), takvi stavovi povezani su sa vrijednosnim sustavom osobe. Nadalje, osoba koja reagira obrambeno i emocionalno na zasnovani stav zapravo neposredno i brani vlastiti vrijednosni sustav (Hewstone i Stroebe, 2001; prema

Jonjić, 2017). U ovom kontekstu stavit će se naglasak na rodne stavove odnosno maskulinitet, feminitet i androginost.

Pojam rodne sheme u velikoj mjeri utjecao je na poimanje termin spol i rod (Prekolnikaj, 2018). Muškarci, odnosno žene opredjeljuju se za određeni spol posredstvom odgoja, osobnih preferencija ili pod utjecajem uloga koje imaju prilike vidjeti u javnosti (Jonjić, 2017).

Valja spomenuti da su *stereotipi* vjerovanja ili mišljenja o društvenim skupinama ili o njezinim članovima, a *predrasude* označavaju negativne intergrupne stavove (Šadić, 2004; prema Jonjić, 2017). Prvotno kategoriziranje ljudi započinje po vidljivim značajkama kao što su rasa, spol te fizički izgled. Zatim, svim članovima iste skupine pridaju se iste značajke. Na kraju, pojedincu za kojeg se percipira da pripada određenoj grupi pripisuje se posjedovanje tih stereotipnih obilježja (Pennington, 1997; prema Jerbić, 2016). Kada se govori o djeci rane i predškolske dobi, u nekim se državama prakticira spolno neutralan odgoj u dječjim vrtićima. Od odgojitelja se traži da umanjuju rodne stereotipe u pedagoškoj praksi (Cvrtila, 2016).

Proces u kojem dijete stječe i počinje vrednovati spolno prikladna ponašanja, odnosno usvajati spolne uloge naziva se *spolno tipiziranje* (Vasta, Marshall i Miller, 2005). Ponašanja i osobine prikladne ženama ili muškarcima različite su u svakom društvu ovisno o tome što se njeguje u istome, ali i o povijesnom razdoblju. Nadalje, razlike između poimanja muške i ženske uloge proizlazi ne samo iz biološke već i iz socioekonomske funkcije. U spomenutim, tradicionalnim obiteljima ženina uloga bila je odgoj djece i briga o domaćinstvu, a muškarčeva uzdržavanje obitelji. Takva konvencionalna podjela dužnosti bila je nužna za preživljavanje cjelokupne zajednice (Block, 1973; prema Brnić, 2002). Također, podjela se javila iz potrebe da se kod pripadnika obitelji razviju osobine koje će im omogućiti uspješno obavljanje spomenutih dužnosti. Zbog toga su djevojčice bile odgajane da postanu savjesne, brižne i poslušne, a dječaci samopouzdana, dominantni i ambiciozni (Block, 1973; prema Brnić, 2002).

Zanimljivo je spomenuti da su antropološka istraživanja (Mead 1935; prema Brnić, 2002) pokazala da ono što se u pojedinom društvu smatra stereotipno muškim (financijsko uzdržavanje obitelji) ili ženskim (odgoj djece), odnosno maskulinim ili femininim nužno ne mora poimati u nekom drugom društvu. Nadalje, u pojedinom društvu vrednuju se određeni obrasci ponašanja koji paralelno određuju i sadržaj socijalizacije, ali i ponašanja i osobine koje će se razviti u pojedinca. Putem spolnog tipiziranja društvo neposredno utječe na formiranje ličnosti svakog pojedinca (Vasta i sur., 2005)

S druge strane, kada se govori o terminima *maskulnosti i femininosti* iz globalne perspektive, Terman i Miles 30-ih godina prošlog stoljeća prvi su psiholozi koji su konstruirali skalu za mjerenje tih konstrukata (Hathaway i McKinley, 1943; prema Brnić, 2002). Najpoznatiji i najviše korišteni instrumenti su Bemov inventar spolnih uloga, čija je skala korištena kao alat u ovome istraživanju (BSRI-Bem Sex-Role Inventory; Bem, 1974) i Upitnik osobina ličnosti (PAQ-Personal Attributes Questionnaire; Spence, Helmreich i Stapp, 1975). Ovim je instrumentima omogućena nezavisna procjena stupnja maskulnosti i feminiteta u pojedinca (Jugović, 2010). U spomenutom inventaru navodi se i treća kategorija-androgenost, spoj maskulnog i femininog ponašanja ovisno o situaciji te neovisno o kulturološkim stereotipima o spolno prikladnim obilježjima (Bem, 1976; prema Viljevac, 2012).

Autori Terman i Miles (Hathaway i McKinley, 1943 ; prema Brnić, 2002) kretali su od pretpostavke da su muškarci i žene suprotnog spola, sa definiranim stavovom "*što je muško, nije žensko*" i obratno. Sukladno tome osmišljena je koncepcija maskulnosti i femininosti kao dijametralno suprotnih krajeva jedne dimenzije. Stoga, osoba može posjedovati ili biti manje ili više feminina odnosno maskulina, ali ne može biti oboje (Hathaway i McKinley, 1943: prema Brnić, 2002). Sukladno tome, prve skale za mjerenje maskulnosti odnosno femininosti sastojale su se od čestica kojima se jasno moglo razlikovati muškarce od žena. Čestice u istraživanju predstavljale su tvrdnje o stavovima, emocijama, osobinama ličnosti i stereotipnim načinima reagiranja te je određeni smjer odgovora upućivao na maskulnost ili na feminitet u ispitanika. Najbolji primjer takve maskulinum-femininum skale jest ona iz Minnesota multifaznog inventara ličnosti (Hathaway i McKinley, 1943: prema Brnić, 2002).

U prošlosti se femininost smatrala normalnom kod žena kao i maskulnost kod muškaraca dok se inverzibilnost smatrala psihopatologijom (Pervin, 1990; prema Brnić, 2002). Početkom 70-ih godina spomenuto poimanje se napušta, a dolazi do pojave dvodimenzionalne koncepcije maskuliniteta i feminiteta. Takva nova koncepcija maskulnost i femininost označava iste kao nezavisne konstrukte što znači da osoba može istovremeno posjedovati i maskuline i feminine osobine (Parsons i Bales, 1955; prema Brnić, 2002).

U kontekstu odgojitelja, profesija se kroz povijest promatrala kao tipično ženska zbog arhetipske uloge žene kao majke, osobe koja se brižno i nježno ophodi prema djeci. Manjina muškaraca odgojitelja u dječjim vrtićima ukazuje na potrebu za istima jer muški odgojitelj također obogaćuje djetetov razvoj. Prema statističkim podacima (Statistički ljetopis Republike

Hrvatske, 2017; prema Topić, 2018) u programima ranog i predškolski odgoj i obrazovanje za pedagošku godinu 2016/2017 od ukupno 20 165 zaposlenih, njih 949 čine muškarci. Je li određeno zanimanje društveno poželjeno ili prihvatljivo, ovisi o svakoj zemlji ponaosob. Naime, u Švedskoj i Danskoj, cilj je povećanje udjela muškog stručnog osoblja u jaslicama i vrtićima (Burić, 2012) što svjedoči pozitivnom koraku ka proširenju odgojno-obrazovne prakse te smanjenju feminizacije profesije. Profesije koje se stereotipno pripisuju muškarcima, postati će dostupne ženama tek onda kad se otklone rodni stereotipi i dođe do promjena u načinu razmišljanja (Berk, 2008; prema Cvrtila, 2016).

3. ODGOJITELJEVA UVJERENJA I VRIJEDNOSTI U PRAKSI

U prošlosti, u tradicionalnim društvima, znanja su se prenosila s koljena na koljeno te se često mogla vidjeti neosvještena transmisija običaja s pretke na potomke bez kritičkog promišljanja (Kregar, 1994). Takav stav preslikao se i na učenje uloge u društvu. U današnje vrijeme (Kregar, 1994) u modernim društvima, mediji sve više nameću uvjerenja koja su trenutno aktualna, a stjecanje specifičnih znanja kao i socijalni status nerijetko se stječe u obitelji, a češće u profesionalnim grupama i između kolega te prijatelja.

Uz brigu o zadovoljenju fizioloških potreba djeteta, osiguravanjem sigurnosti u okruženju u kojem boravi, odgojiteljeva zadaća jest sudjelovanje u izgradnji i formaciji čovjeka (Lučić, 2007) što je privilegija, ali i odgovornost. Nadalje, odgojitelj je i voditelj te organizator odgojno-obrazovnog procesa (Bognar i Matijević, 2002; prema Lučić, 2007). Srž njegova rada proizlazi iz stručnog obrazovanja, sposobnosti i kompetencija stečenih kroz život i školovanje, ali i duhovnih te etičkih vrijednosti koje manifestira u odnosu prema radu i djeci. Njegov pristup u velikoj mjeri utječe na uspješan ili neuspješan rezultat odgoja (Lučić, 2007).

Što se tiče odgojiteljske profesije, ona se smatra jednom od najtežih zanimanja (Domović i Vizek Vidović, 2013). Takvo promišljanje proizlazi iz toga da odgojitelj treba biti kompetentan u više područja (psihologija, pedagogija, kineziologija, likovna i glazbena umjetnost itd.). Uspješan učitelj (u generičkom smislu) onaj je koji može potaknuti sve učenike na kvalitetan rad u školi odnosno u odgojnoj skupini. Odgojitelj je ona osoba koja potrebe djeteta zadovoljava na adekvatan način radeći istovremeno na holističkom razvoju djeteta (Domović i Vizek Vidović, 2013). Profesionalna uloga odgojitelja jest kritički propitivati vlastitu praksu. Samorefleksija ključ je uspješnog odgoja. Posao odgojitelja nije zanimanje, nego profesija i poziv. Profesija kao ravnopravna djelatnost kao i sve ostale

profesije, a poziv kao prilika da se nešto dobro učini još boljim (Domović i Vizek Vidović, 2013).

Kada se govori o *uvjerenjima* (Domović i Vizek Vidović, 2013) to su misaoni konstrukti koji se odnose na prihvaćanje određene izjave ili pojave kao istinitoga bez nužne provjere. Uvjerenja vezana za predmet ili sadržaj, posebice za njegov osobni integritet, često su duboko ukorijenjena i emocionalno utječu na odgojitelja. Ono što je ključno, uvjerenja služe kao pomoć pri imenovanju i opisivanju strukture i sadržaja određenog mentalnoga stanja za koji se pretpostavlja da neposredno utječe na ponašanje pojedinca u određenim situacijama. (Domović i Vizek Vidović, 2013). U ovom kontekstu, učiteljska ili odgojiteljeva uvjerenja uključuju širok spektar fenomena s kojima se odgojitelj susreće u svakodnevnom odgojno-obrazovnom radu. Općenito, velik broj žena zaposlenih u sustavu obrazovanja u povezanosti je sa tradicionalnom podjelom društvenih uloga po spolu (Topić, 2018). S druge strane, obrazovni sustavi promiču rodno neutralne zakone te rade na smanjivanju rodne diskriminacije, ali i dalje reproduciraju rodnu neravnopravnost (Topić, 2018).

Kada se govori o *vrijednostima* (Kluckhohn, 1962; prema Janković, 1998), one se definiraju kao „*eksplicitno ili implicitno shvaćanje svojstveno pojedincu i karakteristično za grupu, nečeg poželjnog, što utječe na selekciju prikladnih načina, sredstava i ciljeva, što znači da poželjnosti ili vrijednosti nečega ljudi mogu, ali i ne moraju, biti svjesni.*“ Takvo promišljanje otvara novu dimenziju kod koje vrijednosti upravljaju čovjekom, a ne on njima. S druge strane, psiholozi isti termin opisuju kao sustav općih uvjerenja i stavova o tome što je ispravno ili poželjno (Petz 1992; prema Janković, 1998). Odgojitelj prioretizira svoje djelovanje prema predmetima i subjektima, lakše snalaženje na individualnoj i grupnoj razini, a vrijednosti predstavljaju ciljeve kojima pojedinac teži (Janković, 1998).

S druge strane, primarna socijalizacija (Raboteg-Šarić, 1997; prema Družinec, 2016) uključuje stjecanje stavova i vrijednosti neke kulture, ali i učenje prihvatljivih oblika ponašanja u društvu, a ona se odvija od najranijih dana djetetovog života, u zajednici u kojoj dijete prebiva. Iz tog razloga, upravo je na roditeljima i odgojiteljima velik dio odgovornosti koje će obrasce ponašanja prenijeti na dijete koje će to isto primjeniti u kasnijoj dobi. Nadalje, prema mišljenju istraživača razlikuju se dva stava (Rokeach, 1973; Feather, 1986; Franc, Sučić i Šakić, 2008; prema Družinec, 2016). Prva skupina smatra da kada se formira vrijednosni sustav, on ostaje tijekom života isti dok druga skupina navodi kako je vrijednosni sustav nestalan te da se vrijednosni prioriteti pod utjecajem različitih okolnosti tijekom života

mijenjanju. Postoji pet čimbenika koji utječu na prijenos stavova i mišljenja roditelja na djecu, a to su *stupanj kognitivne zrelosti djeteta, spol djeteta i roditelja, faktor okoline, odgojni stil roditelja te obrazovanost i društveni status roditelja* (Družinec, 2016). Čimbenik spola djeteta i roditelja povezan je sa transferom vrijednosti s roditelja na djecu (Knafo i Schwartz, 2009; prema Družinec, 2016). Prema tome očevi imaju veći utjecaj na formiranje vrijednosti kod djece nego majke dok je veća sličnost vrijednosti kod djece i roditelja istog spola, nego kod suprotnog (Knafo i Schwartz, 2009; prema Družinec, 2016). Tvrdnja da su kćeri osjetljivije na utjecaj roditelja nego sinovi nije empirijski potvrđena (Knafo i Schwartz, 2009; prema Družinec, 2016).

Nadalje, skup uvjerenja, vrijednosti i stavova o odabranom pozivu naziva se *profesionalni identitet* (Domović i Vizek Vidović, 2013). To podrazumijeva način kako odgojitelji vide sami sebe u profesionalnom smislu, uključujući njihove ciljeve, odgovornosti, kao i stil rada te stupanj zadovoljstva vlastitim identitetom i radom. Također, ono uključuje skrivene, nesvjesne potrebe, modele uloga iz prošlosti te prethodna iskustva koja se odražavaju na odgojiteljeva ophođenja sa djecom u odgojnoj skupini.

4. SPOL I SPOLNE ULOGE U ODNOSU DIJETE – ODGOJITELJ

Najvažnija uloga odgojitelja je pridonositi stvaranju uvjeta za zadovoljavanje potreba djece, a ne zadovoljavanja vlastitih (Modrić, 2013). Dijete i odgojitelj partneri su u odgojno-obrazovnom procesu. Neke od sastavnica za ostvarenje tog odnosa su samosvjesnost, realne percepcija vlastitih sposobnosti i osjećaja, samoupravljanje emocijama u svakodnevnim, posebice stresnim situacijama (Ljubetić, 2014). Socijalna svjesnost ostvaruje se kroz empatiju i poštovanje (Ljubetić, 2014). Uspješan odgojitelj treba imati razvijene socijalne vještine kao što su nenasilna i asertivna komunikacija, aktivno slušanje te odgovorno donošenje odluka (Ljubetić, 2014). Ova posljedna vrlo je važna za dijete jer postojanost u donešenim odlukama pridonosi razvoju sigurnosti i povjerenja djeteta u odgojitelja. Nadalje, komunikacijske vještine ključ su uspješne suradnje kao i strpljivost (Lučić, 2007). Autentičnošću odgojitelj dobiva na vrijednosti i samim time njegove akcije su vjerodostojnije.

Kvalitetan odgojitelj upoznat je s razvojnim karakteristikama muškog i ženskog djeteta, njihovim sličnostima, ali i razlikama. Govoreći o *spolu* koji se podrazumijeva kao biološko određenje osobe, *spolnu ulogu ili stereotip o spolnoj ulozi* valja definirati kao sklop ponašanja koji se u određenoj kulturi smatra prikladnim za žene ili muškarce (Vasta i sur., 2005). Mušku spolnu ulogu obilježavaju osobine poput nezavisnosti, vodstva te agresivnosti, a uloga žene je

ta da bude ovisna i osjećajna. Jednako kao što dijete fizički napreduje, uči sve više riječi, iskazuje sve više osjećaja te pokazuje zanimanje za različite stvari, usporedno s time, spolno se razvija. S druge strane, *rod* je društveno i kulturološki usvojena kategorija koja je podložna promjeni (Hasanagić, 2012). Također, termin roda odnosi se na različita očekivanja uloge žena i muškaraca.

Valja reći da dijete od 26. mjeseca percipira razlike u odijevanju muškaraca i žena te načinu obavljanja poslova. Ipak, djeca te dobi ne pripisuju rodnu oznaku igračkama. Razlika u doživljaju igračke između dječaka i djevojčica utvrđena je kod djece jasličke dobi. Nadalje, sa 36 mjeseci razlikuju rodne oznake te se to smatra začecima rodnih stereotipa kod djece (Marović, 2009).

Prema sociološkim istraživanjima, rodni stereotipi imaju veliki utjecaj na interpretaciju muškog i ženskog ponašanja (Vasta i sur., 2005). Identično ponašanje muškarca i žene različito se tumači. Nadalje, na osnovi fizičkih i psihičkih karakteristika koji su posljedica određenog spola, kreiraju se i društvene uloge koje uključuju niz stereotipnih radnji i ponašanja, a na kraju dovodi i do podjele na muška i ženska zanimanja ili aktivnosti. *Ružičasto – plava kultura* (npr. boja dječje sobe : plava za dječake, a ružičasta za djevojčice) prisutna u većem broju društava (Belamarić, 2009).

Govoreći o razlikama u građi mozga između djevojčica i dječaka, diferencijacija je vidljiva u prenatalnom razvoju gdje se mozak dječaka razvija sporije od mozga djevojčica (Marović, 2009). Nadalje, lijeva i desna polutka kod dječaka slabije su povezane nego kod djevojčica. Takav razvoj kasnije će utjecati na rješavanje problemskih situacija u životu. Djevojčice će češće koristiti obje polutke mozga dok dječaci samo jednu (Marović, 2009).

Nadalje, istraživači ranog odgoja zabilježili su da dječaci zadatke konstruiraju vizualno, u pravilu imaju veću potrebu za tjelesnom ekspresijom. Češće znaju biti destruktivni i agresivni, poduzetniji, skloniji natjecateljskim igrama te su bolji u prostornoj orijentaciji i u računalnim operacijama (Marović, 2009). S druge strane, majke češće razgovoraju sa djevojčicama koje oponašaju njihove glasove (Vasta i sur., 2005; prema Jerbić, 2016). Stoga, djevojčice bolje reagiraju na pisanu ili govornu formu (Marović, 2009). Navedena konstatacija može se svrstati pod biološki utjecaj na djetetovo ponašanje, ali neminovan je okolinski čimbenik s naglaskom na odgojiteljevo postupanje sa djetetom.

Dok se kod djevojčica stvara jezično bogatija okolina, kod dječaka stavljen je naglasak na puzanje i hodanje tj. tjelesnu stimulaciju. Osim roditelja, odgojitelji su vrlo važna karika u formiranju stavova jer različito reagiraju na ista ponašanja kod dječaka ili djevojčica. Prema nekim stajalištima (Bartulović, 2011; prema Topić, 2018) rodnu diferencijaciju potaknuli su upravo rodni stereotipi odgojitelja, koji su djevojčice poticali da budu tihe i mirne, a dječake asertivnosti.

Istraživanje (Vasta i sur., 2005) u kojem su promatrani jednogodišnjaci, a sam cilj jest ispitivanje učestalosti zauzimanja za sebe prilikom otimanja predmeta, udaranja, guranja i sličnog, zabilježen je rezultat jednakog broja takvog ponašanja kod oba spola, ali su reakcije kod odgojiteljica bile različite. Kada bi se muško dijete neprimjereno ponašalo, ono bi izazvalo određenu reakciju kod odgojiteljice, a na žensko dijete nije se obraćala pretjerana pozornost. U odmaku od godinu dana promatrana su ista djeca, u istom okruženju te je zabilježeno kod muške djece češće zauzimanje za sebe. Valja zaključiti da je količine pažnje koju su dječaci dobivali od odgojiteljica povezana sa djetetovim zauzimanjem za sebe (Vasta i sur., 2005).

Valja spomenuti da samoispunjujuća priroda stereotipnih očekivanja (Rosenthal i Jakobson, 1968: prema Jonjić, 2017) prisutna je u raznim kontekstima, ponajviše u odgojnim ustanovama. U jednom istraživanju Rosenthal i Jakobson (1968: prema Jonjić, 2017) naveli su učitelje na pogrešno mišljenje o nadarenosti učenika. Nakon godinu dana, u provjeri rezultata, spomenuti učenici ostvarili su značajno veći rezultat od onih koji nisu bili tako etiketirani, što se može pripisati očekivanjima učitelja.

4.1. Teorije o razvoju spolnih uloga

Govoreći o razvoju spolnih uloga (Smetko, 2018), navode se sljedeće teorije, a to su *psihoanalitička teorija, etološka i biološka paradigma, funkcionalistička teorija, teorija o socijalnom učenju* te tri modela, *kognitivističko-razvojni model*, koji unutar sebe sadrži *model razvojnih faza* te *modele obrade informacija*.

U prvoj paradigmi, *psihoanalitičkoj teoriji* (Bussey i Bandura, 1999; Smetko, 2018), Freud treću fazu svoje psihoseksualne teorije razvoja ličnosti naziva falusnom fazom (3-6 godina života). Nadalje, Freud smatra da se razvoj spolnog identiteta ne događa prije te faze u kojoj dijete usvaja spolnu ulogu. Dječaci žele biti poput svog oca, preuzimaju očeve vrijednosti i stavove te stvaraju muški spolni identitet. Djevojčice usvajaju majčine stavove, misli, želje i

interese te stvaraju ženski spolni identitet. Međutim, ova teorija nije podržana te se često naziva neznanstvenom (Bussey i Bandura, 1999; Smetko, 2018).

Druga paradigma jest *etološka i biološka* (Vasta i sur., 2005) kod koje razvoj spolnih uloga određuju isključivo evolucijski i biološki procesi. Biološke razlike mogu se primjetiti u građi tijela, funkciji mozga, hormona te reproduktivnog sustava. Neki teoretičari smatrali su da su biološke razlike odgovorne za spolne uloge te da je to vidljivo u brizi za potomstvo i financijskoj sigurnosti. Na razlike u spolnom ponašanju utječu i geni te hormoni (Vasta i sur., 2005). Evolucijsko gledište razliku između žena i muškaraca objašnjava različitim potrebom za psihološkom prilagodbom s ciljem ispunjenja reproduktivnih zadataka. Međutim, najveća kritika biološkoj paradigmi jest zanemarivanje utjecaja kulture te uloge iskustva u formiranju ponašanja.

Treća navedena teorija o razvoju spolnih uloga jest *funkcionalistička teorija* (Ritzer i Čaldarević, 1997; prema Smetko, 2018) čija je temeljna misao da u predindustrijskim društvima postoji različita podjela poslova između žena i muškaraca. Razlike između žena i muškaraca vidljive su u reproduktivnim mogućnostima i fizičkoj snazi. Zbog veće snage bilo je prikladnije odrediti muškarce za lov i zaštitu od neprijatelja dok je ženama bilo prikladnije sakupljati plodove. Štoviše, prema ovoj paradigmi smatra se da uloge koje su tradicijski usvojene postaju prirodne (Ritzer i Čaldarević, 1997; prema Smetko, 2018).

Posljedna relevantna paradigma je *teorija o socijalnom učenju* (Vasta i sur. 2005) koja opisuje rodne uloge kao naučeno ponašanje. Rodna ponašanja uče se prema principima potkrepljenja i učenjem po modelu. Pod potkrepljenjem podrazumijeva se odobravanje tradicionalnih ponašanja dječaka kao što je dominantnost i igra autićima, dok se tradicionalna ponašanja žena poput plakanja i stidljivosti ne odobravaju kod dječaka. Ukoliko se ponašanje nagrađuje ono se zadržava i kada potkrepljenje prestane. Nagrađivanje i kažnjavanje imaju značajnu ulogu u usvajanju ponašanja kod djevojčica te dječaka (Vasta, Haith, Miller, 1998). Oponašanjem modela iz okoline djevojčice i dječaci uče ponašanja koja su tradicionalno rodno određena. Iako se ova teorija nije bavila kognitivnim faktorima zbog važnosti istih postala je socijalno-kognitivna teorija.

S druge strane, *kognitivistički pristup* (Vasta i sur., 2005) bazira se na djetetovom znanju o spolnim ulogama te kako se to ponašanje razvija u rodno tipizirano ponašanje. Važan je *model razvojnih faza* te *model obrade informacija*. U kognitivističkom pristupu naglasak je na aktivnoj ulozi djeteta u procesu razvoja spolnih uloga.

Što se tiče *modela razvojnih faza* (Vasta i sur., 2005) on se zasniva na modelu razvoja spolnih uloga koji se sastoji od spolnog identiteta, stabilnosti, dosljednosti i nepromijenjivosti. *Spolni identitet* glavni je organizator i regulator dječjeg rodno usvojenog ponašanja (Starc, 2004.). Kada dijete usvoji spolnu stabilnost i uvidi da je pozitivna, ono se ponaša u skladu s njom. Međutim, *rodni identitet* prvi se razvija, a podrazumijeva da dijete može razvrstati sebe i druge u ženska ili muška bića. *Rodna stabilnost* postiže se u dobi od četiri do šest godina (Vasta, Haith, Miller, 1998). *Rodna dosljednost* javlja se zadnja kod djece, a to podrazumijeva shvaćanje da je rod trajna osobina i da se ne mijenja promjenom oblačenja ili ponašanja. Djeca shvaćaju da je rod nepromjenjiv i trajan. Ipak, glavne pretpostavke ovog modela nisu još potvrđene.

Prema *modelu obrade informacija* (Vasta i sur.; 2005) djeca aktivno traže smisao okoline koja ih okružuje. Djeca uče o stereotipima te ih primjenjuju na sebe i druge oko sebe. Djeca posjeduju aktivnu ulogu u procesu razvoja spolnih uloga te vrlo rano stvaraju sheme za djevojčice i dječaka (Starc, 2004). Shema na dijete ima trostruki utjecaj (Vasta i sur., 2005). Dijete obraća pozornost na osobine koje su povezane s njegovim spolom. Shema utječe na samoregulaciju djetetova ponašanja te ona može navesti dijete na nove zaključke. U konačnici, utječe i na mišljenje te ponašanje djeteta.

Navedene teorije poimence tumače razvoj spolnih uloga te kod svake se mogu naći prednosti, kao i nedostaci. *Teorija o socijalnom učenju* ne negira postojanje bioloških utjecaja dok bi najcjelovitiji pristup svakako bila kombinacija bioloških, kognitivnih i socijalnih činitelja (Vasta i sur., 2005).

4.2. *Dječji stavovi i mišljenja o spolnim ulogama*

Odgovitelj indirektni je model djetetova stava i mišljenja o spolnim ulogama. Nadalje, predrasude nisu prirodna posljedica stvaranja grupa, već su posljedica pojedinih društvenih i strukturnih okolnosti (Brewer, 1999; prema Kalebić Maglica, Perčić i Anić, 2017). Djeca uče predrasude na način da nakon prvotnog oponašanja počnu u njega i vjerovati te zbog toga predrasude s dobi rastu i učvršćuju u ličnost te se teže mijenjaju. Valja naglasiti kako djeca postaju sklona predrasudama tek kada odgojitelj jasno ističe razliku prema drugoj skupini pa stoga socijalni kontekst odrastanja determinira dječju predrasudu (Brewer, 1999; prema Kalebić Maglica, Perčić, Anić, 2017).

Što se tiče dječjih stavova i mišljenja o spolnim ulogama (Blakemore, Russi i Russ, 1997: prema Jerbić, 2016) istraživanje provedeno između djece u dobi od tri do sedam godina sadrži rezultate u kojima se djevojčicama pripisuje puno više brige za druge nego dječacima. Kada se govori o pojedinim lošim ponašanjima, kao i o aktivnostima neuobičajnima za određen spol (npr. djevojčica igra nogomet itd.), zaključeno je kako dječaci na slikama češće bivaju osuđivani kada bi obavljali radnje koje su stereotipno prikladne djevojčicama, a ponajviše su negativno reagirali na slike dječaka sa dugom kosom.

Drugo istraživanje (Del Rio i Strasser, 2013: prema Jerbić, 2016) provedeno je u Latinskoj Americi gdje su se propitivali stavovi predškolske djece o akademskim postignućima vezanima za određeni spol. Zaključak istraživanja jest da se matematičke ili fizičke sposobnosti više prisvajaju dječacima dok se od djevojčica očekuje veći uspjeh u jezičnim i umjetničkim aktivnostima. Sami rezultati odraz su prisutnosti spolnih stereotipa o muškim i ženskim akademskim postignućima.

Istraživanje (Declercq i Moreau, 2012) u kojem su dvogodišnjacima prikazane slike muškaraca i žena u nekonvencionalnim ulogama npr. šminkanje ili držanje čekića, ovisno za muški odnosno ženski spol zaključeno je kako su djeca dulje promatrala muškarce u obavljanju *tipično ženskih* aktivnosti i slike žena u *tipično muškim* aktivnostima. Takvi iskazi sugeriraju da su dvogodišnjaci svjesni obrazaca ponašanja koji se pripisuju muškom odnosno ženskom spolu.

Nadalje, u istraživanju (Spiel i suradnici, 2012; prema Kalebić Maglica, Perčić i Anić, 2017) primjećeno je kako je za dječake važnija istospolna predrasuda odnosno muškarčevo gledište na situaciju što rezultira predrasudom u muškog djeteta. S druge strane, kod djevojčica je važniji ženski model, ali i u manjoj mjeri na predrasudu utječe uloga koje ima društvo u cjelosti, socijalizacija i mediji.

Istraživanje o dječjim predrasudama (Maričić, Kamenov i Horvat, 2012) provedeno je na 311 učenika i učenica petih razreda iz šest zagrebačkih osnovnih škola. Predstavnici ciljane skupine slijepa su djeca, djeca invalidi, pretila te djeca pripadnici romske manjine. Rezultati iskazuju najvišu socijalnu distancu prema romskoj djeci, a prema ostalim pripadnicima približno je jednaka udaljenost. Što se tiče spola, dječaci iskazuju veće neprihvatanje svih skupina nego djevojčice. Sveukupno, rezultati upućuju na dječju sklonost predrasudama. Stoga, ključno je raditi na suzbijanju istih kod djece (Maričić, Kamenov, Horvat, 2012).

5. TRENUTNO ISTRAŽIVANJE

U daljnjem radu slijedi metodologija istraživanja no valja objasniti što se i zašto istražuje. U prethodnim radovima nije pronađeno novije istraživanje koje se bavi odgojiteljskom pozadinom i njegovim uvjerenjima o spolnim ulogama. Stoga, kroz ovaj rad nastoji se istražiti povezanost obiteljske pozadine odgojitelja sa njegovim uvjerenjima o spolnim ulogama. Obitelji će se razvrstati u dvije grupacije: tradicionalnu i suvremenu te će se istražiti postoje li rodno stereotipni ili rodno neutralni stavovi kod istih. Nadalje, povezanost odgojiteljeva stupnja maskuliniteta ili feminiteta dovest će se u korelaciju sa njegovim stavovima o spolnim ulogama. Štoviše, odgojitelji su pokretači djetetova pogleda na svijet, a za uspješan razvoj istih potreban je cjelovit rad, samorefleksija odgojitelja. Također, potrebno je i kritičko propitivanje vlastitih uvjerenja u svrhu izgradnje sebe kao osobe, ali i profesionalnog identiteta.

6.METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

6.1. Cilj istraživanja

Cilj istraživanja jest ispitati povezanost obiteljske pozadine odgojitelja sa njegovim uvjerenjima o spolnim ulogama.

6.2. Problem istraživanja

Problem 1: Ispitati pokazuju li ispitanici više rodno stereotipne ili rodno neutralne stavove.

Hipoteza 1: Ispitanici pokazuju više rodno neutralne stavove.

Problem 2: Ispitati povezanost vrste obitelji u kojoj je odgojitelj odrastao i stavova odgojitelja prema spolnim ulogama kod djece.

Hipoteza 2: Vrsta obitelji u kojoj je odgojitelj odrastao povezana je sa njegovim stavovima o spolnim ulogama kod djece.

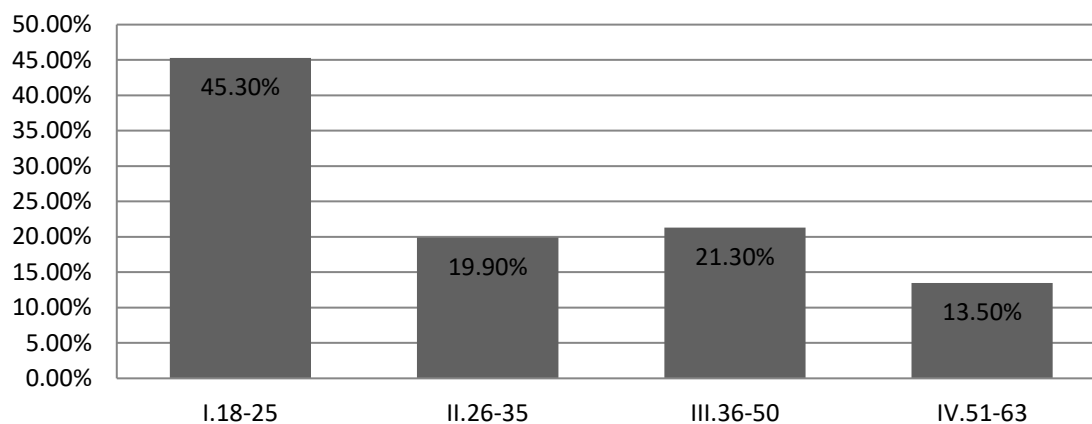
Problem 3: Ispitati povezanost maskuliniteti ili femininiteti sa stavovima odgojitelja prema spolnim ulogama.

Hipoteza 3: Visok stupanj maskuliniteti ili femininiteti povezan je sa stavovima odgojitelja prema spolnim ulogama.

6.3. Sudionici

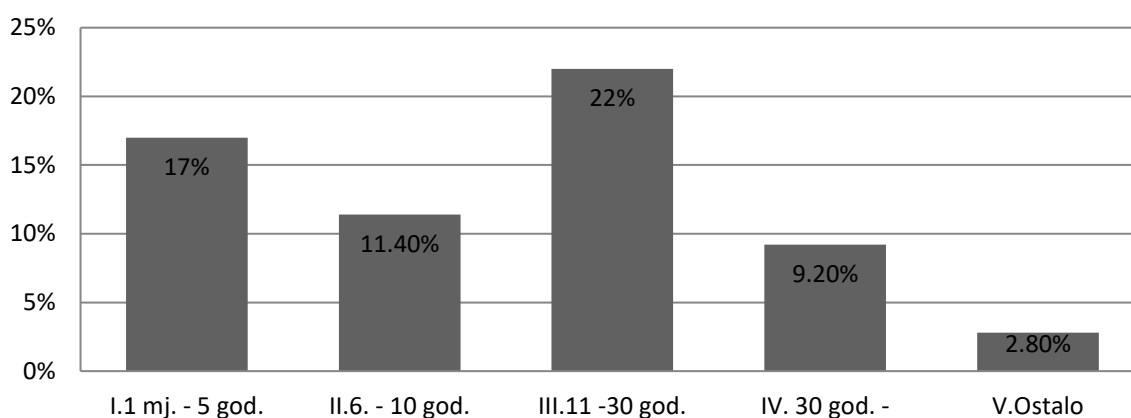
U istraživanju je sudjelovalo 142 ispitanika. Od toga, 54 studenata (38 %) Učiteljskog fakulteta u Zagrebu Rani i predškolski odgoj i obrazovanje te 88 (62 %) zaposlenih odgojitelja u nekoj od ustanova ranog i predškolskog odgoja. Uzorak je činilo 140 ženskih (98,6%) te 2 muška ispitanika (1,4%).

U dobnoj skupini I. nalazi se 65 ispitanika (45,3 %), u II. skupini 28 ispitanika (19,9 %), u III. skupini zaključno 30 ispitanika (21,3 %), u IV. skupini 19 ispitanika (13,5 %). Prosječna dob odgojiteljica je 35,5 (u rasponu od 18 do 63 godine). Statistički gledano, najveći broj ispitanika nalazi se u I. skupini.

Grafički prikaz 1. Dob ispitanika

Od 88 ispitanih odgojitelja s obzirom na radni staž, ispitani odgojitelji rade u vrtiću od 2 mjeseca do 41 godine. U kategoriji I.(1.mj. – 5 god.) nalazi se 24 ispitanika (17 %). Nadalje, II. kategorija (6-10 god.) uključuje 16 (11, 4 %) ispitanika. Kategorija III. (11- 30 god.) uključuje 31 (22 %) ispitanika. Kategorije IV. (30 god +) obuhvaća 13 (9, 2 %) ispitanika. Kategorija V. (pod nazivom *Ostalo*) obuhvaća 5 (2,8 %) ispitanika koji su odgojitelji pripravnici. Statistički gledano, najveći broj ispitanih nalazi se u III. kategoriji.

Grafički prikaz 2. Godine radnog staža ispitanika

Što se tiče obiteljske pozadine ispitanika, od ukupnih 142 ispitanika, njih 123 (86,6 %) potječe iz tradicionalne (dvoroditeljske) obitelji, 11 (7,7 %) iz jednoroditeljske obitelji odnosno samohranog domaćinstva dok 8 (5, 6 %) ispitanika potječe iz *patchwork* (rastavljene i ponovno osnovane obitelji). Za potrebe ovog istraživanja, zbog veličine uzorka, ispitanici su svrstani u dvije skupine: tradicionalna i suvremena obitelj.

U daljnjem istraživanju, jedan od faktora je i status roditeljstva. Od ukupno 142 ispitanih 46 (32, 4%) su roditelji, a 96 (67,6 %) nisu roditelji.

6.4. Postupak

Online ispitivanje provedeno je krajem veljače 2021. godine. Ispitanici su prije provođenja bili upoznati s načinom ispunjavanja ankete. Sudjelovanje je bilo dobrovoljno i anonimno. Vrijeme za ispunjavanje upitnika nije bilo ograničeno te je u prosjeku potrebno 5-10 minuta za ispunjavanje istog.

6.5. Mjerni instrumenti

U istraživanju korišteni su sljedeći mjerni instrumenti: Skala rodno stereotipnih stavova prema odgoju djece (Child-Rearing Sex-Role Attitude Scale) (Burge, 1981; prema Freeman, 2007), Bem inventar spolnih uloga (Bem Sex-Role Inventory-BSRI; Bem, 1974) te su prikupljeni sociodemografski podaci.

- A) U uvodnom dijelu ispitivanja prikupljeni su podaci o spolu i dobi ispitanika, razini obrazovanja, obiteljskoj pozadini ispitanika, statusu roditeljstva te godinama radnog iskustva u profesiji.
- B) Skala rodno stereotipnih stavova prema odgoju djece (Child-Rearing Sex-Role Attitude Scale) ((Burge, 1981; prema Freeman, 2007)). Za ispitivanje uvjerenja odgojitelja prema rodnim ulogama kod djece korištena je skala koja je izvorno namijenjena roditeljima i sadrži 19 čestica te služi mjerenju stavova odgojitelja. Skala je preuzeta, prevedena i modificirana za odgojitelje. Za potrebe ovog istraživanja, broj čestica skraćen je na 10. Odgovor za svaku od 10 čestica bilježi se na subskali od 1 do 5 (1 – *u potpunosti se slažem*, 2 – *uglavnom se slažem*, 3 – *niti se slažem, niti se ne slažem*, 4 – *uglavnom se ne slažem* i 5 – *u potpunosti se ne slažem*). Ispitanici su mogli zaokružiti samo jednu tvrdnju u nizu sukladno uvjerenju. Primjer tvrdnje je „Dozvolio/la bih dječaku igru s lutkama“.

Provedbom faktorske analize zabilježeni su sljedeći podaci u tablici 1. Veći rezultat na svakoj subskali označava izraženiju specifičnu dimenziju rodno stereotipnog odnosno rodno neutralnog ponašanja. Primjer tvrdnje: „*II. Djevojčice treba odgajati da budu povučenije, a ne asertivnije.*“ predstavlja rodno stereotipno ponašanje dok tvrdnja: „*VII. Djevojčice i dječaci mogu biti podjednako biti dobri u znanosti*“ predstavlja rodno neutralno ponašanje.

Tablica I.

Faktorska struktura Skala rodno stereotipnih stavova prema odgoju djece (N = 142)

Tvrdnje	Rodno stereotipno ponašanje	Rodno neutralno ponašanje
I. Samo dječacima treba biti dozvoljeno sudjelovanje u natjecateljskim sportovima.	.933	
II. Djevojčice treba odgajati da budu povučenije, a ne asertivnije.	.914	
IV. Dječake, više nego djevojčice, treba poticati na razvoj socijalnih vještina.	.888	
III. Odgojitelji/ce trebaju postavljati različite standarde za djevojčice i za dječake.	.860	
IX. Neprihvatljivo je kad djevojčice pokazuju više stereotipno muških obilježja (npr. imaju mušku frizuru, nose odjeću za dječake).	.604	-.440
VI. Djevojčici bih dozvolio/la igru u centru građenja.		.875
X. U odgojnoj skupini, dječaci i djevojčice mogu se igrati sa svim igračkama neovisno jesu li iste stereotipno muške ili ženske.		.869
V. Dozvolio/la bih dječaku igru s lutkama.		.838
VII. Djevojčice i dječaci mogu biti podjednako biti dobri u znanosti.		.792
VIII. Dozvolila bih dječaku da isprobava haljine.		.751

C) Bem inventar spolnih uloga (Bem's Sex Role Inventory) ((Bem Sex-Role Inventory-BSRI ; Bem, 1974) koji sadrži tri skale: skalu maskulnosti, femininosti i socijalne poželjnosti. Originalni inventar sastoji se od 60 čestica koje ispitanici rangiraju prema Likertovoj sedamstupanjskoj skali. Za potrebe istraživanja, ispitanici su mogli od 15 ponuđenih osobina odabrati one koje ih najbolje opisuju. Skala maskulnosti sastoji se od 5 osobina ličnosti koje su procijenjene statistički značajno poželjnije za muškarce. Također, skala femininosti od 5 osobina ličnosti procijenjenih kao statistički značajno poželjnijima za žene te skala socijalne poželjnosti, također 5 osobina, koje su procijenjene kao rodno neutralne i ukazuju na tendenciju davanja socijalno poželjnih odgovora (Viljevac, 2012). Ispitanicima tj. odgojiteljima data je mogućnost višestrukog odgovora sukladno osobnim uvjerenjima. Primjer tvrdnje: *Snažan karakter*, osobina ličnosti stereotipna za muškarce, *Sramežljiv/a* osobina ličnosti stereotipna za žene te *Prilagodljiv/a*, rodno neutralna osobina ličnosti.

7.REZULTATI

Rezultati i rasprava o dobivenim rezultatima prikazani su redoslijedom postavljenih problema istraživanja i hipoteza.

Tablica 2.

Prikaz deskriptivnih statističkih vrijednosti varijabli korištenih u istraživanju (N = 142)

Faktori	<i>Min.</i>	<i>Max.</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Rodno stereotipni stavovi	1.00	5.00	1.52	0.88
Rodno neutralni stavovi	1.00	5.00	4.54	0.89

N- broj ispitanika; *Min.*- minimalni rezultat; *Maks.*- maksimalni rezultat; *M*- aritmetička sredina; *SD*- raspršenje

Najprije su izračunate deskriptivne statističke vrijednosti varijabli koje su korištene u istraživanju, a dobiveni rezultati prikazani u tablici 1.

Iz tablice 1 vidljivo je da odgojitelji u većoj mjeri iskazuju ($M = 4.54$; $SD = 0.89$) rodno neutralne stavove prema tvrdnjama u tablici 1. dok rodno stereotipne stavove iskazuju u manjoj mjeri ($M = 1.52$; $SD = 0,88$). Na Likertovoj skali od 1 do 5 rodno neutralni stavovi (*4-uglavnom se ne slažem*) izraženi vrlo visoko ($M = 4.54$), a rodno stereotipni (*1 – u potpunosti se slažem*) izraženi su u manjoj mjeri ($M = 1.52$).

Tablica 3. Povezanost vrste obitelji u kojoj je odgojitelj odrastao i skala rodno stereotipnih stavova prema odgoju djece (N = 142)

Stavovi	Levenenov test jednakosti varijanci	Značajnost	t-test	df	p
Rodno stereotipni stavovi	2.02	.158	-.143	140.00	.887
Rodno neutralni stavovi	5.80	0.17	-2.31	81.67	.024

Tablica 4. Povezanost rodno stereotipnih ili neutralnih stavova sa vrstom obitelji (N = 142)

Stavovi	Vrsta obitelji:	N	M	SD
Rodno stereotipni stavovi	Tradicionalna	123	1.52	.82
	Suvremena	19	1.55	1.11
Rodno neutralni stavovi	Tradicionalna	123	4.50	.94
	Suvremena	19	4.76	.31

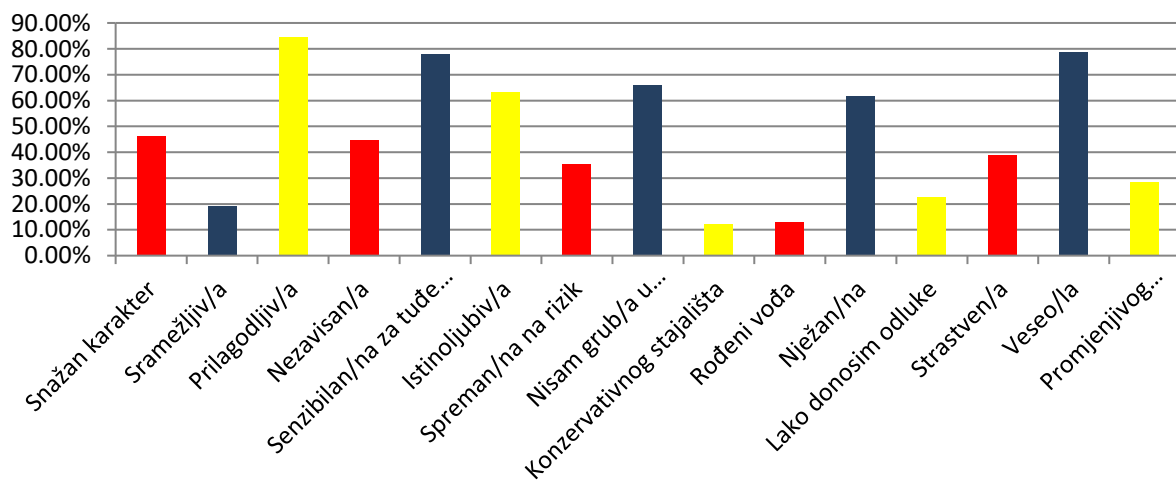
Razlike u rodno stereotipnim i rodno neutralnim stavovima u odgojitelja koji potječu iz tradicionalne odnosno suvremene obitelji testirane su t-testom. Kao što je već rečeno, od ukupnog broja ispitanih (N = 142), 123 odgojitelja potječe iz tradicionalne, a 19 iz suvremene obitelji (jednoroditeljske obitelji/samohranog domaćinstva te *patchwork* (rastavljene i ponovno osnovane obitelji)).

Vidljivo je da ne postoji statistički značajna razlika u rodno stereotipnim stavovima odgojitelja iz tradicionalne/suvremene obitelji ($t = -0.14$; $p = 0.89$). Ispitanici iz

tradicionalnih obitelji imaju jednako rodno stereotipne stavove ($M = 1.52$; $SD = 0.82$) kao i oni iz suvremenih obitelji ($M = 1.55$; $SD = 1.11$).

No, u rodno neutralnim stavovima odgojitelja postoji statistički značajna razlika ovisno o obitelji iz koje potječu ($t = -2.31$; $p = 0.02$). Ispitanici iz suvremenih obitelji imaju u većoj mjeri rodno neutralne stavove ($M = 4,76$; $SD = ,31$) od onih iz tradicionalnih obitelji ($M = 4,50$; $SD = ,94$).

Grafički prikaz 3. Osobine za propitivanje maskuliniteta, feminiteta te rodno neutralnih osobina odgojitelja

Crvenom bojom označene su maskuline osobine, plavom feminine, a žutom androgine. Statistički gledano, obilježja za koja su se ispitanici najviše opredijelili su *prilagodljiv/a* (84,4 %), *veseo/la* (78,7 %) te *senzibilan/na za tuđe potrebe* (78 %). Najviše u istraživanju zastupljene osobine za propitivanje maskuliniteta su *snažan karakter* (46,1 %) te *nezavisan/na* (44,7 %). Osobine za propitivanje rodno neutralnih osobina zastupljenih u istraživanju su *prilagodljiv/a* (84,4 %) i *istinoljubiv/a* (63,1 %).

Tablica 5. Frekvencije sudionika u pojedinim kategorijama spolne uloge

Spolna uloga	Frekvencija	%
Nediferencirani	27	19.0
Maskulini	22	15.5
Feminini	57	40.1
Androgini	36	25.4
Ukupno	142	100.0

Prema tome s kojim osobinama su se sudionici najviše identificirali, ispitanici su kategorizirani u nediferencirane (27) 19 %, zatim maskulini (22) 15,5 %, feminini (57) 40,1 % i androgini (36) 25,4 %.

Nadalje, u daljnjem radu ispitala se povezanost maskuliniteta i feminiteta u odgojitelja na rodno stereotipne odnosno rodno neutralne stavove.

Tablica 6.

Povezanost izraženosti rodno uloge sa stavovima odgajatelja prema spolnim ulogama kod djece (N = 142)

Faktori	N	M	SD
Rodno stereotipni stavovi			
Nediferencirani	27	1.51	0.73
Maskulini	22	1.25	0.45
Feminini	57	1.48	0.78
Androgini	36	1.76	1.18
Ukupno	142	1.52	0.86
Rodno neutralni stavovi			
Nediferencirani	27	4.55	0.88
Maskulini	22	4.47	1.13
Feminini	57	4.65	0.70
Androgini	36	4.38	1.00
Ukupno	142	4.54	0.89

N- broj ispitanika; *M*- aritmetička sredina; *SD*- standardna devijacija

Tablica 7.

Analiza varijance stavova odgojitelja prema spolnim ulogama djece (N = 142)

Faktori	Izvori varijabilnosti	Zbroj kvadrata	Stupnjevi slobode	Prosječni kvadrat	F.- omjer	p
Rodno stereotipni stavovi	Između grupa	3.75	3	1.25	1.72*	.165
	Unutar grupa	100.17	138	.73	-	-
	Ukupno	103.92	141	-	-	-
Rodno neutralni stavovi	Između grupa	1.71	3	.569	.717*	.543
	Unutar grupa	109.44	138	.793	-	-
	Ukupno	111.15	141	-	-	-

*p < ,001

Pokazalo se da ne postoji statistički značajna povezanost na uzorku izraženosti određene rodne uloge sa rodno stereotipnim stavovima ($F = 1.72$, $p = .165$). To znači da ispitanici bez obzira jesu li više maskulini, feminini, androgini ili nediferencirani, ne pokazuju da se više ili manje slažu s rodno stereotipnim stavovima.

Rodno neutralnim stavovima je potvrđeno isto ($F = .717$, $p = .543$). Bez obzira na izraženost rodne uloge kod ispitanika, nema razlike u slaganju s rodno neutralnim stavovima.

8.RASPRAVA

Cilj istraživanja jest ispitati povezanost obiteljske pozadine odgojitelja sa njegovim uvjerenjima o spolnim ulogama.

Prvi problem ovog rada bio je ispitati pokazuju li ispitanici više rodno stereotipne ili rodno neutralne stavove. Pretpostavilo se da će ispitanici pokazivati više rodno neutralne stavove te se ta hipoteza prihvaća. Prema Likertovoj skali, rodno neutralni stavovi (*4-uglavnom se ne slažem*) izraženi su vrlo visoko dok su rodno stereotipni (*1 – u potpunosti se slažem*) u manjoj mjeri.

Prijašnje istraživanje pokazalo je da odgojitelji na svjesnoj i nesvjesnoj razini šalju poruke djetetu na koji način bi se trebao/la prikladno ponašati kako bi se uklopio/la u društvo u kojoj svatko od njih ima određenu uloge (Marović, 2009, 20; prema Jerbić, 2016).

Novije istraživanje ukazuje na ulogu odgojitelja u formiranju i percepcija odnosa među rodovima u predškolskoj ustanovi (Miljak i Spajić, 1979; prema Marović, 2009). Prema tome kad odgojitelj nije u neposrednoj aktivnosti s djecom, djevojčice i dječaci pokazuju preferenciju prema tradicionalnoj podjeli igara i igračkaka po rodu. Valja reći da su odgojitelji u istraživanju djeci ponudili igračke tradicionalno vezane uz djeci suprotan rod. Također, odgojitelji su u anketi odgovorili da ne dijele poslove na ‘muške’ i ‘ženske’ ni uloge u dječjoj igri prema rodu.

Drugi problem ovog rada bio je ispitati povezanost vrste obitelji u kojoj je odgojitelj odrastao i stavova odgojitelja prema spolnim ulogama kod djece. Pretpostavilo se da vrsta obitelji u kojoj je odgojitelj odrastao povezana je sa njegovim stavovima o rodnim ulogama kod djece no samo u pitanju rodno neutralnih stavova te je ta hipoteza djelomično potvrđena. Stoga, ispitanici iz suvremenih obitelji iskazuju u većoj mjeri rodno neutralne stavove u odnosu na ispitanike iz tradicionalnih obitelji. Što se tiče rodno stereotipnih stavova, jednake stavove iskazuju ispitanici iz tradicionalne kao i iz suvremene obitelji.

Novije istraživanje (Bos i Sandfort, 2010; prema Smetko, 2018) ukazuje da ne postoji statistički značajna razlika između osoba odgojenih u tradicionalnim i suvremenim obiteljima, no uočene su razlike u spolno tipiziranom ponašanju. Zaključeno je da osim obitelji, na razvoj spolnih uloga uvelike utječu vršnjaci i odgojitelji. Također, rezultati pokazuju da djeca čiji roditelji ne njeguju tradicionalne spolne uloge pokazuju manje spolno stereotipnog ponašanja (Witt, 1997; Bos i Sandfort, 2010; prema Smetko, 2018).

Treći problem ovog rada jest ispitati povezanost maskuliniteta ili femininosti sa stavovima odgojitelja prema spolnim ulogama. Hipoteza da visok stupanj maskuliniteta ili femininosti je u povezanosti sa stavovima odgojitelja prema spolnim ulogama odbacuje se. Stupanj maskuliniteta zbog vrlo malog broja ispitanika (1,4 %) nije statistički značajan za ovo istraživanje. U ovom radu najviše ispitanika spada u feminine (57) i androgine (36). Sukladno tome, ispitanici pokazuju najveću opredjeljenost za androginu osobinu - *prilagodljiv/a* (84,4%). Potom, za feminine osobine: *veseo/la* (78,7 %) te *senzibilan/na za tuđe potrebe* (78 %).

Prema jednom istraživanju, androgine osobe fleksibilnije su te podjednako posjeduju zavisan i nezavisni pojam o sebi te su brižnije u interakciji s djetetom od maskulinih osoba (Bem i Watson, 1976; prema Krištof, 2013). Psihološki najzdravije osobe su androgine osobe (Bem, 1975; prema Krištof, 2013).

U drugom istraživanju (Ricciardelli i Williams, 1995; prema Krištof, 2013) razlikuju se četiti dimenzije androgenosti: poželjna i nepoželjna femininost te poželjna i nepoželjna maskulinitet. Prema rezultatima, osobe koje posjeduju najbolje maskuline i feminine osobine veselije su, fleksibilnije te adaptibilnije u radu.

8.1. Nedostaci i implikacije istraživanja

Nedostaci istraživanja vidljivi su u homogenosti uzorka jer je 98.6% ispitanika ženskog spola. Nizak udio muške populacije u uzorku u povezanosti je sa feminizacijom odgojiteljske profesije kao i nedovoljnim promicanjem rodne ravnopravnosti odgojitelja u društvu. Prilog tome jest istraživanje iz 2012. godine gdje u Hrvatskoj prema podacima Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa u sustavu predškolskog odgoja i obrazovanja nalazi oko 5% muškaraca (ravnatelja, stručnih suradnika i odgajatelja) (Burić, 2012).

Nadalje, kada se govori o obiteljskoj pozadini, na uzorku od 142 ispitanika, njih 123 (86,6 %) potječe iz tradicionalne obitelji dok npr. istospolne obitelji nisu navedene kao mogući odgovor zbog malog broja ispitanika.

ZAKLJUČAK

Nakon provedenog istraživanja i obrade podataka dolazimo do sljedećih zaključaka. Ispitanici pokazuju više rodno neutralnih stavova nego rodno stereotipnih stavova prema spolnim ulogama te se time hipoteza prihvaća. Takvi rezultati moguće su posljedica velikog broja mlađih ispitanika u dobi od 18-25 godina (45,3%) koji su skloniji samorefleksiji, otvoreni za promjene i rodno neutralnih stavova.

Nadalje, dobiveni rezultati potvrđuju drugu hipotezu o povezanosti vrste obitelji iz koje odgojitelj potječe i njegovih stavova prema spolnim ulogama kod djece. Stoga, ispitanici iz suvremenih obitelji iskazuju u većoj mjeri rodno neutralne stavove u odnosu na one iz tradicionalnih obitelji.

Rezultati odbacuju treću hipotezu o povezanosti visokog stupanja maskuliniteta ili femininosti sa stavovima odgojitelja prema spolnim ulogama.

Što se tiče profesionalnog stava prema odgoju djece, valja zaključiti kako rezultati ukazuju na nezavisnost obiteljske pozadine odgojitelja o uvjerenjima o spolnim ulogama, a tome u prilog idu podaci da se 85% udio ispitanika u potpunosti opredjelio za rodno neutralne izjave, naglašavajući univerzalan i ravnopravan odgoj djece bez obzira na stereotipno utemeljena ponašanja.

LITERATURA:

Ajduković M., Kregar Orešković, K. i Laklija M. (2007). Teorija privrženosti i suvremeni socijalni rad. *Ljetopis socijalnog rada*. 14(1) str. 59-91.

Belamarić, J. (2009). Ružičasto i plavo - Rodno osviješten odgoj u dječjem vrtiću. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*. 15(58), 14-17. Preuzeto 1.3. 2021. : <https://hrcak.srce.hr/128501>

Brajša-Žganec, A. (2014). Uz temu Psihološki aspekti suvremene obitelji, braka i partnerstva. *Društvena istraživanja*, vol. 23, br. 1, , str. 1-2. Preuzeto 1.3. 2021. :https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=180278

Brnić, P. (2002). *Odnos maskulinih, femininih te nekih sociodemografskih varijabli s lokusom kontrole*. (Diplomski rad). Filozofski fakultet u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska.

Burić, H (2012). Kako odgajaju muškarci?. Pučko otvoreno učilište "Korak po korak". *Djeca u Europi : zajednička publikacija mreže europskih časopisa*. Vol. 4 No. 8. Zagreb, Hrvatska. Preuzeto 1.3. 2021. : <https://hrcak.srce.hr/144793>

Burušić, J.; Babarović, T.; Marković, N. (2010). Koliko daleko padaju jabuke od stabla? : odnos obrazovnih postignuća djece i obrazovne razine njihovih roditelja. *Društvena istraživanja*. 19 (2010) 4-5 ; str. 709-730. Preuzeto 21.3. 2021. : <http://hrcak.srce.hr/file/90534>

Crnković, A. M. (2018). *Suvremene obitelji*. (Završni rad). Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet u Zagrebu.

Cvrtila, L. (2016). *Spolno stereotipiziranje*. (Završni rad). Filozofski fakultet u Osijeku, Osijek, Hrvatska.

Declercq, C. i Moreau, D (2012). Rađaju li se djeca kao dječaci ili djevojčice – ili takvima postaju. *Djeca u Europi*. 4. 8 (str. 18-19). Preuzeto 21.3. 2021.: <http://hrcak.srce.hr/file/213482>

Deković, M. i Raboteg-Šarić, Z. (1997). Roditeljski odgojni postupci i odnosi adolescenata s vršnjacima. *Društvena istraživanja*. 6 4/5(30/31) ; str. 427-445. Preuzeto 3.3. 2021.: <https://hrcak.srce.hr/31606>

Domović, V. i Vizek Vidović, V. (2013). Uvjerenja studentica učiteljskoga fakulteta o ulozi učitelja, učenika i poučavanju. *Sociologija i prostor : časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja*, Vol. 51 No. 3 (197). Preuzeto 22.3. 2021.: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=170213

Družinec, V. (2016). Transfer vrijednosti s roditelja na djecu. *Školski vjesnik : časopis za pedagojsku teoriju i praksu*, Vol. 65 No. 3. Preuzeto 22.3. 2021. : <https://hrcak.srce.hr/178119>.

Državni zavod za statistiku (2014). Preuzeto 21.6. 2021. : <https://www.dzs.hr/>

Freeman, N. K. (2007). Preschoolers' Perceptions of Gender Appropriate Toys and Their Parents' Beliefs about Genderized Behaviors: Miscommunication, Mixed Messages, or Hidden Truths? *Early Childhood Education Journal*. Vol.34 str. 357-366. Preuzeto 21.4. 2021.:https://www.researchgate.net/publication/225547072_Preschoolers'_Perceptions_of_Gender_Appropriate_Toys_and_their_Parents'_Beliefs_About_Genderized_Behaviors_Miscommunication_Mixed_Messages_or_Hidden_Truths

Hasanagić J. (2012). Spol, rod, rodne uloge, spolni identitet i seksualna orijentacija. *Čitanka LGBT ljudskih prava*. 2. dopunjeno izdanje. Sarajevski otvoreni centar. Fondacija Heinrich Böll, 42-46. Preuzeto 26.6.2021.: https://ba.boell.org/sites/default/files/citanka_lgbt_ljudskih_prava.pdf

Krištof, I (2013). *Odnos maskuliniteta, femininosti, androgenosti i samopoimanja*. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet.

Janković, J.(1998). Vrednote u kontekstu obiteljskog sustava. *Revija za socijalnu politiku*. 5 1; 13-22. Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Preuzeto 3.3. 2021.: <https://hrcak.srce.hr/29913>.

Jerbić, I. (2016). *Stavovi o spolnim ulogama kod djece predškolske dobi*. (Završni rad). Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera – Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti. Preuzeto 3.3. 2021. : <https://dr.nsk.hr/islandora/object/foozos%3A251/datastream/PDF/view>

Jonjić V. (2017). *Stavovi i stereotipi* : završni rad. Split: Sveučilište u Splitu, Pomorski fakultet, Split, Hrvatska. Preuzeto 7.3. 2021.: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:164:878368>

- Jugović, I. (2010). Što se mjeri pod pojmom rodnih uloga? Pregled i evaluacija skala rodnih uloga i stavova o rodnim ulogama. *Suvremena psihologija*. 13 (1). pp. 113-135. Preuzeto 10.3. 2021: <http://hrcak.srce.hr/83030?lang=hr>
- Jull, J. (2011). *Vaše kompetetntno dijete*. Zagreb: Naklada Pelago.
- Kalebić Maglica, B., Perčić, T., Anić, P. (2017). Stavovi predškolske djece i njihovih majki prema osobama različite tjelesne težine. *Socijalna psihijatrija*, Vol. 45 No. 3. Preuzeto 10.3. 2021: <https://hrcak.srce.hr/190346>
- Koruga, T. (2015). *Istospolno roditeljstvo*. (Diplomski rad). Filozofski fakultet u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska.
- Kregar, J. (1994). Promjene u strukturi obiteljskih zajednica. *Revija za socijalnu politiku*. 1, 3str. 211-224. Preuzeto 10.3. 2021.: <https://hrcak.srce.hr/29720>
- Lučić, K. (2007). Odgojiteljska profesija u suvremenoj odgojno-obrazovnoj ustanovi. *Odgojne znanosti*. 9, 1(13) str. 151-165. Preuzeto 10.3. 2021.: <https://hrcak.srce.hr/20837>
- Ljubetić, M. (2014). *Od suradnje do partnerstva obitelji, odgojno – obrazovne ustanove i zajednice*. Zagreb: Element.
- Maleš, D. (1995). Usporedba stavova roditelja iz potpunih obitelji i obitelji s jednim roditeljem prema poželjnosti osobina za dječake i djevojčice. *Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja*, Vol. 4 No. 4-5 (18-19). Preuzeto 27.3. 2021: <https://hrcak.srce.hr/32355>
- Maleš, D. (1988). *Obitelj i uloga spolova*. Zagreb: Školske novine.
- Maleš, D. (2012). Obitelj i obiteljski odgoj u suvremenim uvjetima. *Dijete, vrtić, obitelj : Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, Vol. 18 No. 67. Preuzeto: 26.6.2021. : <https://hrcak.srce.hr/124015.+>
- Maričić, J., Kamenov, Ž., Horvat, K. (2012). Predrasude u dječjoj dobi : provjera dviju skala socijalne distance. *Društvena istraživanja*. 21, 1 ; str. 137-158. Preuzeto 15.3. 2021: <https://hrcak.srce.hr/79638>
- Marović, Z. (2009). Ne smiješ plakati, ti si dječak. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*. 15(58).18-23.

Modrić, N. (2013). Kompetencije odgojitelja za učinkovito upravljanje problemnim situacijama. *Napredak* vol. 154., br. 3, 2013, str. 427-450. Preuzeto 15.3. 2021: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=204639

Prekolnikaj, A. (2018). *Odrastanje djece u istospolnim obiteljima* (Završni rad). Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska.

Smetko, M. (2018). *Razvoj spolnih uloga i struktura obitelji*. (Završni rad). Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku-Filozofski fakultet, Osijek, Hrvatska.

Starc, B. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi : priručnik za odgojitelje, roditelje i sve koji odgajaju djecu predškolske dobi*. Zagreb : Golden marketing - Tehnička knjiga.

Topić, I (2018). *Stavovi odgajatelja o rodnim odnosima u odgojno-obrazovnome procesu*. (Diplomski rad) .Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet u Rijeci.

Vasta, R., Haith, M. H., Miller. S. A. (2005). *Dječja psihologija – 3. izdanje*, Naklada Slap, Jastrebarsko.

Vasta, Haith, Miller. (1998). *Dječja psihologija*, Jastrebarsko: Naklada Slap.

Viljevac, V. (2012). *Spolne uloge i natjecateljska anksioznost*.(Diplomski rad).Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku-Filozofski fakultet, Osijek, Hrvatska.

Vukasović, A. (2000). Sve veća važnost odgoja u slobodnom vremenu .*Napredak : časopis za pedagoški teorijsku i praksu*.141 4; 448-457. Preuzeto 20.3. 2021: <https://hrcak.srce.hr/124349>

Vulić-Prtorić, A. (2002). Obiteljske interakcije i psihopatološki simptomi u djece i adolescenata: *Suvremena psihologija*.Vol. 5 No. 1.Preuzeto 20.3. 2021: <https://hrcak.srce.hr/3214>

PRILOZI

1. Upitnik za odgojitelje u svrhu diplomskog rada

Poštovana/ni odgojiteljice/u,

molim Vas da sudjelujete u istraživanju o uvjerenjima o spolnim ulogama.

U ovom istraživanju ne postoje točni i pogrešni odgovori te Vas stoga molim da odgovarate iskreno. Upitnik je anonimn. Sudjelovanje u ovom istraživanju je dobrovoljno.

Za ispunjavanje upitnika trebat će Vam 5-10 minuta.

Nastavkom rješavanja ankete dajete suglasnost za sudjelovanje u istraživanju.

Ukoliko imate kakvih pitanja, molim Vas da se obratite na navedenu e-mail adresu:

Unaprijed hvala!

*Obavezno

1.Spol : *

a) Muški

b) Ženski

2.Dob (npr. 23) : *

3.Razina obrazovanja: *

a) Student/ica

b) Zaposlen/a

4.Ako ste na prethodno pitanje odgovorili "zaposlen/a", molim Vas navedite godine radnog staža u institucijama ranog i predškolskog odgoja (upišite npr. 5) :

5.Vaša obiteljska pozadina: *

a) Tradicionalna (dvoroditeljska) obitelj

b) Jednoroditeljska obitelj/samohrano domaćinstvo

c) Patchwork obitelji (rastavljene i ponovno osnovane obitelji)

6. Jeste li roditelj? *

- a) Da
- b) Ne

Sljedeće tvrdnje označite sukladno Vašim uvjerenjima: *

- 1- U potpunosti se slažem
- 2- Uglavnom se slažem
- 3- Niti se slažem niti se ne slažem
- 4- Uglavnom se ne slažem
- 5- U potpunosti se ne slažem

Samo dječacima treba biti dozvoljeno sudjelovanje u natjecateljskim sportovima.	1	2	3	4	5
Djevojčice treba odgajati da budu povučenije, a ne asertivnije.	1	2	3	4	5
Odgojitelji/ce trebaju postavljati različite standarde za djevojčice i za dječake.	1	2	3	4	5
Dječake, više nego djevojčice, treba poticati na razvoj socijalnih vještina.	1	2	3	4	5
Dozvolio/la bih dječaku igru s lutkama.	1	2	3	4	5
Djevojčici bih dozvolila igru u centru građenja.	1	2	3	4	5
Djevojčice i dječaci mogu biti podjednako biti dobri u znanosti.	1	2	3	4	5
Dozvolila bih dječaku da isprobava haljine.	1	2	3	4	5
Neprihvatljivo je kad djevojčice pokazuju više stereotipno muških obilježja (npr. imaju mušku frizuru, nose odjeću za dječake).	1	2	3	4	5
U odgojnoj skupini, dječaci i djevojčice mogu se igrati sa svim igračkama neovisno jesu li iste stereotipno muške ili ženske.	1	2	3	4	5

Označite sve navedene tvrdnje koje Vas najbolje opisuju: *

- a) Snažan karakter.
- b) Sramežljiv/a.
- c) Prilagodljiv/a.
- d) Nezavisan/a.

- e) Senzibilan/na za tuđe potrebe.
- f) Istinoljubiv/a.
- g) Spreman/na na rizik.
- h) Strastven/a.
- i) Konzervativnog stajališta.
- j) Rođeni vođa.
- k) Nježan/na.
- l) Lako donosim odluke.
- m) Nisam grub/a u komunikaciji.
- n) Promjenjivog raspoloženja.
- o) Veseo/la.

2. Popis tablica

Tablica 1. Faktorska struktura Skala rodno stereotipnih stavova prema odgoju djece (N = 142)

Tablica 2. Prikaz deskriptivnih statističkih vrijednosti varijabli korištenih u istraživanju (N =142)

Tablica 3. Povezanost vrste obitelji u kojoj je odgojitelj odrastao i skala rodno stereotipnih stavova prema odgoju djece (N =142)

Tablica 4. Povezanost rodno stereotipnih ili neutralnih stavova sa vrstom obitelji (N =142)

Tablica 5. Frekvencije sudionika u pojedinim kategorijama spolne uloge

Tablica 6. Povezanost izraženosti rodne uloge sa stavovima odgajatelja prema spolnim ulogama kod djece (N = 142)

Tablica 7. Analiza varijance stavova odgojitelja prema spolnim ulogama djece (N = 142)

3. Popis grafičkih prikaza

Grafički prikaz 1. Dob ispitanika

Grafički prikaz 2. Godine radnog staža ispitanika

Grafički prikaz 3. Osobine za propitivanje maskuliniteta, feminiteta te rodno neutralnih osobina odgojitelja

Izjava o samostalnoj izradi rada

Ja, Lana Zubić, izjavljujem da je moj diplomski rad naslova *Povezanost obiteljske pozadine odgojitelja sa njegovim uvjerenjima o spolnim ulogama* izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)